

กำเนิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพัฒนากิจการบ้านเมืองทุกสาขาให้เจริญทัดเทียมกับอารยประเทศทั้งหลาย ได้ทรงจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2420 ในจำนวนนี้ได้ทรงจัดตั้งกรมยุทธนาธิการขึ้น มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับกิจการทหารทั้งปวงตามแบบใหม่ ทั้งนี้ทำให้อิทธิพลของทหารเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ต่อมาพระองค์ทรงพระราชดำริว่า ตำแหน่งนายทหารสัญญาบัตรนั้นนับว่าเป็นตำแหน่งสำคัญ เพราะเป็นหลักของกองทัพ มีหน้าที่ปกครองไพร่พลจำนวนมาก และเป็นผู้ควบคุมนากำลังเข้าต่อต้านข้าศึก จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความยุติธรรม จึงจะคุมไพร่พลได้อย่างเรียบร้อย ยิ่งกว่านั้นการจะเลื่อนไพร่พลผู้ที่มีความดีความชอบ มีไหวพริบดี ขึ้นเป็นนายทหารสัญญาบัตร ก็ไม่เป็นการเพียงพอ ทั้งไม่ได้ศึกษาให้มีความรู้ในยุทธสงครามด้วย พระองค์จึงได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนสอนวิชาทหารสำหรับทหารบกทั่วไปขึ้น โดยคัดเลือกคะเต็ตทหารมหาดเล็ก คะเต็ตทหารม้า นักเรียนแผนที่ และอื่นๆ ที่มีใจสมัคร และมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นทหารได้ประมาณ 50 คน ส่วนสถานที่ให้ใช้พื้นที่บริเวณหลังพระราชวังสราญรมย์ (ปัจจุบันเป็นกรมแผนที่ทหาร) เป็นที่ศึกษา และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดโรงเรียนขึ้น เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2430 เรียกว่า "คะเต็ตสกูล"¹ โรงเรียนนายร้อยจึงกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกดังกล่าว และต่อมาในปีเดียวกันเมื่อกรมยุทธนาธิการได้ตราข้อบังคับขึ้นแล้วจึงขนานนามใหม่ว่า "โรงเรียนทหารสราญรมย์" นักเรียนนั้นเรียกว่า "คะเต็ต (นักเรียนนายร้อย)" ขึ้นตรงต่อกรมยุทธนาธิการ

การดำเนินการฝึก และศึกษาวิชาทหารในระยะที่เป็นโรงเรียนทหารสราญรมย์นั้น การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาควิชาการทั้งสิ้น ส่วนการฝึกหัดคงกระทำในตอนบ่ายเมื่อเลิกการศึกษานในห้องเรียนแล้ว แต่ต่อมาได้กำหนดให้มีการฝึกและศึกษาวิชาทหารขึ้นบ้าง ได้แก่ หัดปืน หัดเดิน หัดยิงหัดวิชาบ้อมค่าย หัดพิชัยสงคราม หัดกายกรรม ซึ่งความมุ่งหมายในการฝึกและศึกษาวิชาทหารดังกล่าว มีความมุ่งหมายในเรื่องวินัยทหาร และสร้างลักษณะทหาร

¹รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าโปรดดู โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ฉบับครบรอบ 80 ปี บริบูรณ์ (พระนคร : โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2510), หน้า 7.

3.1 ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อได้จัดตั้งโรงเรียนทหารสราญรมย์ขึ้นแล้ว กรมยุทธนาธิการได้จัดตั้ง ผู้บังคับการ ผู้ช่วยผู้บังคับการ นายทหารประจำกองเสมียน และพนักงานอีกตามสมควร²

ในด้านการจัดการศึกษาและการจัดการฝึกนั้น³ ผู้บังคับการเป็นผู้บัญชาการฝึกด้วยตนเองและยังสอนวิชาทหารอีกด้วย ส่วนวิชาสามัญมีอาจารย์ใหญ่ และมีครูอีกหลายนาย การจัดแบ่งชั้นเรียนแบ่งเป็น 4 ชั้นคือชั้น เอ บี ซี ดี ชั้นเอ เป็นชั้นสูงสุด และ ชั้นดี เป็นชั้นต่ำสุด โรงเรียนทหารสราญรมย์ได้เจริญมาโดยลำดับ นับตั้งแต่เครื่องแต่งกายตลอดจนอาวุธ ใน พ.ศ. 2440 ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเสียใหม่เป็น "โรงเรียนสอนวิชาทหาร" ทั้งนี้เพราะเอาโรงเรียนนายสิบเวรมารวมด้วย ต่อมาวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2446 ให้โรงเรียนนายสิบไปสังกัดกองพลทหารบกตามเดิม จึงได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนใหม่เป็น "โรงเรียนนายร้อยทหารบก"⁴ และได้ทำหลักสูตรโดยพิมพ์เป็นหลักฐานเรียกว่า "หลักสูตรทดลองการสอนวิชา และการฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารบก"⁵ ซึ่งเป็นการวางรากฐานการศึกษาของโรงเรียนนายร้อย อย่างมีระเบียบและแสดงว่า

2 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-8.

4 เรื่องเดียวกัน, หน้า 48-49 และ คู่มือ พันเอกสนิท ศรีศิริ, การพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2517), หน้า 5.

5 กองทัพบก, หลักสูตรการสอนวิชาและฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารบก ร.ศ.130 (พระนคร : หอพิมพ์กรมเสนาธิการทหารบก, 2454), หน้า 4-30.

สถาบันนี้มีแนวทางการศึกษาที่ทันสมัย และมั่นคงในยุคหนึ่งทีเดียว⁶ ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2455 (ร.ศ. 130) แต่ยังคงเรียกหลักสูตรทดลองอย่างเดิม⁷ ซึ่งส่วนใหญ่ยึดหลักสูตรทดลอง ร.ศ. 130 แต่ได้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดและบรรจุวิชาในชั้นบ้างเพียงเล็กน้อย หลักสูตรทดลอง ร.ศ. 131 คงใช้ต่อมาอีกหลายปี จนกระทั่ง พ.ศ. 2459 ได้มีการปรับปรุงแบ่งชั้นเรียนใหม่ คือ แบ่งเป็นชั้นปฐม 6 ชั้น ชั้นมัธยม 3 ชั้น และยังมีนักเรียนเด็ก ๆ ซึ่งแบ่งเป็นชั้นเตรียม 3 ชั้น โดยเหตุนี้จึงจำต้องแก้ไขหลักสูตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการแบ่งชั้น และรับนักเรียนดังกล่าว หลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่ดังกล่าว ได้ทำเป็นหลักสูตรถาวร เลยเรียกว่าหลักสูตรการสอนวิชา และการฝึกหัดนักเรียนทหารบก พุทธศักราช 2459 ซึ่งจะเห็นได้ว่า การศึกษาของนักเรียนนายร้อย จปร. จัดได้ว่าได้มาตรฐานมาก โดยเฉพาะการศึกษาวิชาทหารนับว่าทัดเทียมกับอารยประเทศ เพราะเนื่องจากได้นำแนวทางของต่างประเทศมาปรับปรุง

ใน พ.ศ. 2462 ได้มีการปรับปรุงชั้นเรียนใหม่ โดยการเพิ่มชั้นเตรียมถึง 4 ชั้น โดยเหตุนี้จึงเหลือชั้นมัธยมเพียง 2 ชั้นเท่านั้น ฉะนั้นจึงต้องแก้ไขหลักสูตรทั้งวิชาสามัญและวิชาทหารใหม่ แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดแนวของหลักสูตรฉบับพุทธศักราช 2459 เป็นหลัก มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย

ในพ.ศ. 2468 เศรษฐกิจตกต่ำ ดังนั้นเพื่อประหยัดงบประมาณ กระทรวงกลาโหม จึงให้รวมโรงเรียนนายร้อยชั้นปฐมและโรงเรียนนายร้อยมัธยมเป็นโรงเรียนเดียวกัน อยู่ในโรงเรียนนายร้อย ถนนราชดำเนินนอกเรียกว่า โรงเรียนนายร้อยทหารบก

⁶ดูรายละเอียดของหลักสูตรทดลอง ร.ศ.130 เฉพาะวิชาทหารและการฝึกหัดได้จาก พันเอกบัญชา แก้วเกตุทอง, การฝึกและศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก กองทัพบก, 2512), หน้า 23-30.

⁷หลักสูตรนี้เรียกว่า "หลักสูตรทดลองการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารบก ร.ศ. 131".

3.2 ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2

ใน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และในโอกาสนี้จึงได้จัดให้มีการจัดระเบียบกระทรวงกลาโหมใหม่ ฉะนั้นกองทัพบกจึงได้มีการปรับปรุงการจัดหน่วยใหม่ ตลอดจนปรับปรุงกรมยุทธศึกษาทหารบกใหม่ ในการปรับปรุงคราวนี้มีสาระสำคัญก็คือได้จัดตั้งโรงเรียนเทคนิทหารบกเพิ่มขึ้น เมื่อ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2476 มีกำหนดเวลาศึกษา 5 ปี โดยรับจากผู้ที่จบจาก ม. 8 โรงเรียนเทคนิทหารบกมีหน้าที่ฝึกอบรมนักเรียน ซึ่งจะเป็นนายทหารสัญญาบัตรเหล่าทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ทหารสื่อสาร ทหารอากาศ ทหารช่างแสง และช่างอากาศ⁸

ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาของชาติขึ้นใหม่ โดยให้ยุบเลิกชั้น ม. 7 และ ม. 8⁹ มีชั้นมัธยมปลายเพียงม. 6 เท่านั้น และให้สถาบันชั้นอุดมศึกษา แต่ละแห่งจัดโรงเรียนเตรียมอุดมของตนขึ้น กระทรวงกลาโหมจึงได้ตราข้อบังคับใหม่ โดยให้แต่ละกองทัพตั้งโรงเรียนเตรียมของตนขึ้น¹⁰ ข้อบังคับดังกล่าว กองทัพบกจึงได้ตั้งโรงเรียนเตรียมทหารบกขึ้นเป็นปีแรกในปี พ.ศ. 2481¹¹ โดยจัดให้ขึ้นตรงต่อกรมยุทธศึกษาทหารบก มีกำหนดเวลาศึกษา 2 ปี เพื่อรับการฝึกวิชาทหารเบื้องต้น อบรมอุปนิสัย และจิตใจ รวมทั้งให้ การศึกษาในชั้นเตรียมอุดม แผนกวิทยาศาสตร์ ตลอดจนส่งเสริมพละนาฏยให้สมบูรณ์ เพื่อพร้อม และเหมาะสมที่จะเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก และโรงเรียนเทคนิทหารบกต่อไป

⁸พันเอกบัญชา แก้วเกตุทอง, การฝึกและศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (วิทยานิพนธ์ของวิทยาลัยการทัพบก กองทัพบก, 2512), หน้า 30.

⁹โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า 220.

¹⁰ข้อบังคับทหารที่ 16/14905 ว่าด้วย โรงเรียนเตรียมทหารบก ลงวันที่ 25 มกราคม 2480

¹¹ข้อบังคับกองทัพบกที่ 2/5565 ว่าด้วย โรงเรียนเตรียม ทหารบก ลงวันที่ 13 กันยายน 2481.

การศึกษาหลักสูตรของนักเรียนเทคนิคนานาชาติ มุ่งหนักไปในทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ การศึกษาวิชาอาหารแตกต่างกับพวกนักเรียนนายร้อยทหารบกคือ ชั้นปีที่ 1 2 3 คงศึกษาวิชาสามัญกับวิชาอาหารพร้อมกัน ไม่แยกชั้นเรียนเหมือนกับนักเรียนนายร้อย เมื่อผู้ทดสอบชั้นปีที่ 3 ได้แล้วก็เลือกเหล่าการศึกษาในชั้นปีที่ 4 เฉพาะวิชาสามัญ คงศึกษาวิชาที่จะเกิดประโยชน์ต่อเทคนิคของแต่ละเหล่า โดยเฉพาะส่วนวิชาอาหารคงศึกษาหนักไปในทางเหล่าที่ตนเลือกวิธีการศึกษาแบบนี้ทำให้ผู้สำเร็จเป็นนายทหาร มีความรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ตรงกับเทคนิคของเหล่า และมีพื้นฐานในวิชาเหล่าของตนอย่างแท้จริงได้ ส่วนการฝึกในชั้น 1, 2, 3 คงฝึกในตอนเย็นทั่ว ๆ ไป คล้ายกับนักเรียนนายร้อยทหารบก พอขึ้นชั้น 4 และชั้น 5 ฝึกเฉพาะเหล่าของตน ส่วนนักเรียนนายร้อยนั้นมุ่งหนักในวิชาอาหารและยุทธวิธีส่วนวิชาสามัญศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นผู้รอบรู้และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น

หลักสูตรที่ปรับปรุงในระยะนี้จึงมีความเหมาะสม และรัดกุมทำให้นักเรียนนายร้อย หรือนักเรียนเทคนิค เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดแล้วสามารถปฏิบัติหน้าที่ในเหล่าของตนได้ดี จะเห็นได้ว่าการปรับปรุงครั้งนั้นจึงเป็นการทันต่อภาวะที่นานาประเทศได้ขยายกิจการทหารกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยได้เริ่มส่งอาวุธยุทธภัณฑ์สมัยใหม่ เข้ามาใช้งานกองทัพบก เช่น ปืนใหญ่ และเครื่องมือสื่อสาร¹² การปรับปรุงครั้งนี้จึงสอดคล้องกับวิวัฒนาการของอาวุธยุทธภัณฑ์ และเครื่องมือสื่อสารซึ่งกองทัพบกได้เริ่มใช้จึงทำให้นายทหารที่สำเร็จ จากโรงเรียนนายร้อยทหารบกและโรงเรียนเทคนิคนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า นายทหารที่สำเร็จการศึกษามาตามหลักสูตรดังกล่าว ปัจจุบันเป็นนายทหารผู้ใหญ่ดำรงตำแหน่งที่สำคัญในกองทัพบกเป็นจำนวนมาก¹³

¹²พ.อ.บัญชา แก้วเกตุทอง, การฝึกและศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า 75.

¹³รายชื่อนายทหารบางท่านที่สำเร็จจากโรงเรียนเทคนิคนานาชาติ ได้แก่ พลเอก เสริม ฌ นคร ผู้บัญชาการทหารบก พลเอกวิฑูร หงส์เวส รองปลัดกระทรวงกลาโหม พลเอกโชติ หิรัญย์ฐิติ อดีตจเรทหารทั่วไปและรายชื่อนายทหารบางท่านที่สำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก ได้แก่ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเอกเล็ก แนวนมาลี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม พลเอกกฤษณ์ สีวะรา และ พลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์ รองนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

3.3 ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง กระทรวงกลาโหมได้มีการปรับปรุงการจัดกองทัพบกใหม่โดยมีการยุบและจัดตั้งหน่วยใหม่ตามอัตรากองทัพบกตั้งแต่ 1 มกราคม 2487 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ทำให้กรมยุทธศึกษาทหารบกเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนนายร้อยทหารบก"¹⁴ ส่วนโรงเรียนนายร้อยทหารบกเปลี่ยนชื่อเป็น กองที่ 1 โรงเรียนนายร้อยทหารบก¹⁵ และโรงเรียนเทคนิทหารบกเปลี่ยนชื่อเป็น กองที่ 2 โรงเรียนนายร้อยทหารบก¹⁶ โดยให้การปกครองบังคับบัญชาแต่ละกองขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยทหารบก นอกจากนี้ก็ยุบเลิกโรงเรียนเตรียมทหารบก แต่เนื่องจากมีนักเรียนอยู่จึงให้ฝากการปกครองบังคับบัญชาและกิจการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนี้ไว้กับกองที่ 1¹⁷

ต่อมาภายหลังรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 แล้ว ในปี พ.ศ. 2491 โรงเรียนนายร้อยทหารบกได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า" (Chulachomklao Royal Military Academy)¹⁸ ระบบการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งหมด

¹⁴ดูรายละเอียดในด้าน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า 262-266.

¹⁵การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นไปตามคำสั่งของกองทัพบก ที่ 43/6727 ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2489.

¹⁶เมื่อโรงเรียนทหารบกยุบ และมีฐานะเป็นกอง นักเรียนเทคนิทหารบกก็หมดไป คงเรียกว่า นักเรียนนายร้อยทหารบก กองที่ 2 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น นักเรียนทหารบก ประเภท ก. ซึ่งหมายถึงนักเรียนนายร้อยทหารบก ประเภทหลักสูตร 5 ปี ได้แก่ นักเรียนนายร้อย ประเภท ก. หรือนักเรียนเทคนิทหารบกเดิมและนักเรียนนายร้อยทหารบกประเภทหลักสูตร 3 ปี ได้แก่ นักเรียนนายร้อย ประเภท ข. หรือนักเรียนนายร้อยทหารบกเดิมซึ่งมีหลักสูตรในการศึกษา 3 ปี.

¹⁷โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า 263.

¹⁸โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า 273.

คือให้มีหลักสูตรในการศึกษา 5 ปี และให้เรียนรวมเหมือนกันหมดทุกเหล่า โดยนำเอาหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยทหารบกของสหรัฐอเมริกา (West Point) มาเป็นหลักในการพิจารณา และยังได้นำเอาระบบการปกครองแบบโรงเรียนนายร้อยของสหรัฐอเมริกามาดำเนินการสอนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าอีกด้วย ผู้ที่จบการศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจะได้รับปริญญาบัตรทางวิทยาศาสตร์ บัณฑิตไว้เป็นเกียรตินิยม¹⁹

การนำเอาหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยทหารบกของสหรัฐอเมริกา (West Point) มาดัดแปลงและปรับปรุงใช้ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นั้น จะพิจารณาเห็นได้จากการศึกษาวิชาสามัญและวิชาทหารดังนี้

ก. การศึกษาวิชาสามัญ²⁰ นักเรียนนายร้อยจะต้องศึกษาวิชาอักษรศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์และเคมี) วิศวกรรมศาสตร์ซึ่งได้แก่ วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมโยธา และวิศวกรรมไฟฟ้า สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์การสงคราม สรรพาวุธ และสุขวิทยา

ข. วิชาทหาร นั้น คงให้ปรับปรุงใหม่ ดังนี้ ²¹

1) การจัดได้แยกแผนกวิชาทหารซึ่งเพิ่มขึ้น กับแผนกศึกษามาขึ้นกับกรมนักเรียนนายร้อย ต่อมาได้ยกฐานะเป็นกองวิชาทหารขึ้นตรงต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ต่อมาได้กลับมาขึ้นตรงต่อกรมนักเรียนนายร้อยอีกวาระหนึ่ง มีวิชาการต่าง ๆ คือ วิชาทหารราบ วิชาทหารม้า วิชาทหารปืนใหญ่ วิชาทหารช่าง วิชาทหารสื่อสาร วิชาทหารอากาศ วิชายุทธวิธี วิชาแท็งก์การใช้อาวุธ โดยมีหัวหน้าวิชารับผิดชอบ มีอาจารย์และอาจารย์ผู้ช่วย

2) อุปกรณ์การฝึกและศึกษา ได้จัดให้มีแผนกเครื่องช่วยฝึกขึ้นตรงต่อกองวิชาทหาร ต่อมาได้ยกฐานะเป็นกองขึ้นตรงต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า แต่ก็ไม่สามารถจัดเครื่องช่วยฝึกให้เหมาะสมได้

¹⁹ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 71 ตอนที่ 16 (9 มีนาคม 2497.)

²⁰พันเอกบัญชา แก้วเกตุทอง, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า 54.

²¹เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

3) การจัดและการดำเนินการฝึก และการศึกษาวิชาทหารได้ตั้งกรรมการขึ้น คณะหนึ่งปรับปรุงระบบ และหลักสูตรรวมทั้งหลักสูตรวิชาทหารด้วย

ต่อมาใน พ.ศ. 2503 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรอีกโดยมีการปรับปรุงการสอน บางวิชาใหม่ เช่น ยุทธวิธี ได้มีการสอนในระดับกองพลและสอนหน้าที่ฝ่ายอำนวยการ 1,2,3,4 ในระดับกรมผสม²² ต่อมาได้พิจารณาเห็นว่า วิชาเหล่านี้ก็อีกหลายเหล่าที่นักเรียนนายร้อยควรจะ ได้รู้ไว้เช่นเหล่าสารวัตร เหล่าพลธิการ จึงเปิดวิชาขึ้นอีก 1 วิชา เรียกว่าวิชา "การปฏิบัติ การพิเศษ" โดยรวมเอาวิชาทหารอากาศ วิชาเหล่ายุทธบริการ และวิชาแผนที่ ทหารม้าไว้ใน วิชาปฏิบัติการพิเศษ

นับตั้งแต่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่โดยให้มีหลักสูตร เดี่ยวเป็นต้นมา ได้พบข้อขัดข้อง กล่าวคือ

- ก. กำลังพลขาดแคลน
- ข. นักเรียนบางคนมีมาตรฐานไม่ถึงที่จะเรียนชั้น 4 และชั้น 5 ได้ ทำให้ต้องตกชั้น^{ขึ้น} และเสียเวลาเรียน
- ค. บางคนกว่าจะจบชั้น 5 ก็มีอายุมากเกินไปไม่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่ผู้บังคับหมวด ด้วยเหตุทั้ง 3 ประการ ทางราชการจึงดำริที่จะแบ่งการศึกษาของโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้าเป็น 2 ภาค ชั้นปีที่ 1,2,3 เป็นภาคที่ 1 ชั้นปีที่ 4,5 เป็นภาคที่ 2 โดยกำหนด เงื่อนไขว่า นักเรียนที่จะศึกษาต่อในภาคที่ 2 นั้น จะต้อง
 - 1) ไม่เคยถูกลงโทษทำในภาคที่ 1 มาเลย ไม่ว่าจะศึกษาอยู่ในชั้นใด
 - 2) อายุต้องไม่เกิน 23 ปี
 - 3) คะแนนภาควิชาการในภาคที่ 1 ต้องได้ 60 % ทุกวิชา

²²งานทางทหารแบ่งฝ่ายอำนวยการ (เรียกย่อว่า ผอ.) ออกเป็น 4 ฝ่ายด้วยกัน คือ ผอ.1 ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการสายกำลังพลผอ.2 ได้แก่ สายการข่าว ผอ.3 ได้แก่ สาย ยุทธการ และ ผอ. 4 ได้แก่ สายส่งกำลังบำรุง เป็นต้น.

ฉะนั้น โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จึงต้องแก้ไขหลักสูตรเดิมหมด เมื่อปี พ.ศ. 2512 โดยร่างหลักสูตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับร่างระเบียบ กองทัพบกที่กำหนดให้นักเรียน นายร้อย จปร. ศึกษา 2 ภาค ดังนั้น นักเรียนชั้นปีที่ 1 พ.ศ. 2512 จึงได้เริ่มศึกษาตามหลักสูตรและระบบใหม่แล้ว และกองทัพบกยังอนุมัติให้เรียนต่อในภาคที่ 2 ได้เพียงร้อยละ 40 ของนักเรียนรุ่นนี้อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นำเอาระบบการศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ภาค ใน พ.ศ. 2512 นั้น ปรากฏว่า ไม่ได้ได้รับความนิยมและมีข้อบกพร่องหลายประการ กล่าวคือ สถานการณ์ปัจจุบันไม่ได้ขาดแคลนกำลังพลชั้นผู้บังคับหมวดเท่าใดนัก ประกอบกับการที่แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ภาค ดังกล่าวแล้ว ทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. ที่จบการศึกษาในภาคที่ 1 ไม่ได้ได้รับความรู้เต็มที่ ทำให้มีพื้นฐานความรู้ต่ำ นอกจากนั้นยังเป็นการแบ่งพวกว่า เป็นพวกเรียนดีและไม่ดี อันจะก่อให้เกิดความแตกความสามัคคี ในระหว่างนักเรียนนายร้อย ที่ศึกษามาจากที่เดียวกัน นอกจากนี้ผู้ที่จบการศึกษาในภาคที่ 1 (3 ปี) จะไม่ได้รับปริญญาด้วย

ดังนั้น ในปัจจุบันนี้ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงได้ปรับปรุงระบบการศึกษา เสียใหม่ โดยให้ใช้ระบบและหลักสูตรการศึกษาเช่นเดียวกับหลักสูตรการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2512 แต่ได้แก้ไขหลักสูตรใหม่โดยให้เรียนครบตามหลักสูตร 5 ปี หลักเกณฑ์การคิดคะแนนเลื่อนชั้นก็คือตามหลักสูตรการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2503 ตามเดิม²³ ส่วนนักเรียนนายร้อย จปร. ที่เข้ามาใหม่ก็ให้ใช้ระบบการคิดคะแนนเป็นแบบหน่วยกิตสำหรับผู้ที่จบการศึกษาในภาคที่ 1 (3 ปี) กองทัพบกได้ให้โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเปิดการศึกษาเพิ่มเติมโดยได้ให้ผู้จบการศึกษา ภาคที่ 1 (3 ปี) และออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรตามเหล่าต่าง ๆ ไปแล้วนั้น ได้กลับเข้ามาเรียนวิชาการเพิ่มเติมให้ครบตามหลักสูตรที่วางไว้เดิม เพื่อที่จะได้มีสิทธิได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต และได้รับเงินเพิ่มรายเดือนค่าวิชา (พ.ค.ว.)²⁴ เพิ่มขึ้นตามหลักเกณฑ์ของกองทัพบก

²³ดูรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การคิดคะแนนเลื่อนชั้นได้ในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 ในผนวก ก.

²⁴ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา 3 ปี จะได้รับเงินเพิ่มรายเดือนค่าวิชา (พ.ค.ว.) เป็นเงิน 400 บาท ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร 5 ปี จะได้รับเงินเพิ่มรายเดือนค่าวิชาเป็นเงิน 710 บาท.

ในปี พ.ศ. 2518 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้ปรับปรุงระบบการศึกษาใหม่อีก โดยจัดทำหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2518 ขึ้น หลักสูตรใหม่นี้ใช้เวลาในการศึกษา 5 ปี เหมือนกันหมดเป็นระบบหน่วยกิตและให้มีวิชาเลือกหลายวิชา ตามความถนัดของนักเรียนนายร้อย ผู้ที่สำเร็จการศึกษานี้ จะได้รับปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์บัณฑิต ตามสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ตนเลือก จะมีความรู้เทียบเท่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยพลเรือนในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งอาจนำเอาความรู้ไปประกอบวิชาชีพได้เมื่อมีความจำเป็น นอกจากนั้น เนื่องจากการศึกษาได้จัดเป็นระบบหน่วยกิต และการวัดผลใช้ระบบตัวอักษร จึงเป็นการสะดวกอย่างยิ่งแก่ผู้ที่สำเร็จการศึกษาที่ประสงค์จะศึกษาต่อเพื่อทำปริญญาสูงขึ้นทั้งในและนอกประเทศ ดังนั้น ผลของการศึกษาจะเป็นไปในรูปใด เป็นเรื่องที่เราจะต้องเฝ้าดูกันต่อไป และเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2518 กองทัพบก ได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ขึ้นมาชุดหนึ่งมี พลโทวิฑูรย์ ยะสวัสดิ์ ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก ฝ่ายกำลังพล เป็นประธาน คณะกรรมการชุดนี้ ได้ทำโครงการย้ายโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ไปยังพื้นที่แห่งใหม่ ในรัศมี 50 กิโลเมตร จากกรุงเทพฯ ในงบประมาณ 300 ล้านบาท แต่ยังมีได้กำหนดที่แน่นอน คณะกรรมการชุดต่อมา มี พลโทสัณฑ์ จิตรปฐิมา เป็นประธาน ได้ดำเนินการต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2520 ก็ยังไม่สามารถจะกำหนดที่ตั้งที่แน่นอนได้ คณะกรรมการชุดต่อมา มี พลโทเฉลิม โพธิพรรคเป็นประธานได้พิจารณาพื้นที่ต่อไปนี้คือ บริเวณพื้นที่กองทัพบก จังหวัดลพบุรี บริเวณพื้นที่กองทัพบก จังหวัดกาญจนบุรี บริเวณพื้นที่ กองทัพบกจังหวัดสระบุรี บริเวณกรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ และการซื้อที่เอกชน ผลการพิจารณายังไม่ได้สรุปเป็นข้อยุติที่แน่นอน²⁵ ในปลายปี พ.ศ. 2522 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก มีความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะแก้ไขปัญหาค่าย โรงเรียนนายร้อยให้สำเร็จให้จงได้ และด้วยความบริสุทธิ์ใจดังกล่าวนี้เอง โครงการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแห่งใหม่ จึงได้เกิดขึ้นโดยเริ่มจาก ธนาคารทหารไทยได้มอบที่ดินประมาณ 1,300ไร่ ให้กองทัพบกใช้เป็นสถานที่ตั้งโรงเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้าแห่งใหม่ เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2523 โดยมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นประธานในพิธีรับมอบ ที่ดินดังกล่าวอยู่ประมาณ หลักกิโลเมตรที่ 66 ถนนพหลโยธิน

²⁵หนังสือที่ระลึกพระราชพิธีวางศิลาฤกษ์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
เขาชะโรง จังหวัดนครนายก, 5 สิงหาคม 2524, หน้า 25-26.

การเริ่มโครงการ โครงการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแห่งใหม่ได้เริ่มขึ้นในเดือนมกราคม พ.ศ. 2523 โดยกองทัพภาคใต้ตั้งคณะกรรมการขึ้น 2 คณะ คือ

1) คณะกรรมการโครงการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแห่งใหม่ มีหน้าที่ ควบคุม กำกับดูแล และแก้ปัญหาของโครงการ ก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยฯ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทัพภาค

2) คณะกรรมการอำนวยการวางแผน ออกแบบและจัดทำโครงการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแห่งใหม่ มีหน้าที่วางแผนแม่บท (master plan) ออกแบบอาคารทั้งหมด และจัดทำโครงการเสนอต่อคณะรัฐมนตรี กองอำนวยการนี้ ประกอบด้วย สถาปนิกที่กองทัพภาคใต้เชิญมาจากส่วนราชการและสถานที่ต่าง ๆ และชุดวิศวกรซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ

คณะกรรมการอำนวยการวางแผน ออกแบบและจัดทำโครงการมีผู้บัญชาการ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ในครั้งนั้นคือ พลโทยุทธศักดิ์ คล่องตรวจรต) เป็นประธานมี พันเอกอุดม โพธิ์ เป็นหัวหน้าวิศวกรโครงการ ประกอบด้วยชุดทำงาน 8 ชุด คือ ชุดวิศวกรด้านต่าง ๆ 7 ชุด กับชุดสถาปนิกอีก 1 ชุด

ชุดทำงานได้เริ่มสำรวจศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ในพื้นที่ธนาคารทหารไทยมอบให้ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 จนกระทั่งได้วางแผนแม่บท (master plan) และจัดทำโครงการฯ เสร็จเรียบร้อยเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อ 29 เมษายน พ.ศ. 2523 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติโครงการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแห่งใหม่ในวงเงินประมาณ 1,623.4 ล้านบาท แต่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้เสนอให้กองทัพภาคพิจารณาที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่อำเภอวังน้อย หลักกิโลเมตรที่ 62 ถนนพหลโยธิน ซึ่งมีพื้นที่ 3,500 ไร่ พื้นที่แห่งนี้เคยเป็นบริเวณที่ทางมหาวิทยาลัยนครินทรวิโรฒได้สำรวจข้อมูลและทำรายละเอียดไว้เรียบร้อยแล้วเพื่อจะใช้เป็นสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งหมดแต่โครงการนี้ ได้ล้มเลิกไปพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้นได้สั่งการให้ชุดทำงานฯ พิจารณาเปรียบเทียบพื้นที่ทั้ง 2 แห่ง คือที่ หลักกิโลเมตรที่ 66 และ 62 ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบของชุดทำงานฯ และคณะกรรมการอำนวยการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยฯ แห่งใหม่ สรุปได้ว่า พื้นที่ซึ่งทางทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐได้เสนอนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมจะใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแห่งใหม่ ชุดทำงานฯ จึงได้เข้าไปสำรวจศึกษาข้อมูล ทางเทคนิคด้านต่าง ๆ และวางแผนแม่บท เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วทำการติดต่อ

จะซื้อที่ดินจากเอกชน เพื่อเป็นทางเข้าและติดต่อซื้อที่ดินจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยเตรียมการจะกระทำพิธีวางศิลาฤกษ์ได้ประมาณปลายปี พ.ศ. 2523 แต่ก็ประสบปัญหาใหญ่ เนื่องจากราษฎรในพื้นที่นั้น ไม่ยินยอมย้ายออกจากพื้นที่จึงทำให้โครงการชะงักลง

เมื่อความทราบถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2523 จึงมี พระราชดำริ ให้โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าย้ายมาตั้งอยู่ที่บริเวณเขาชะโรง อำเภอเมือง ต่อกับอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เนื่องจากที่ดินบริเวณแห่งนี้กว้างใหญ่มาก มีพื้นที่ประมาณ 21,000 ไร่เศษและเป็นที่ดินของกองทัพบก ซึ่งได้ออกพระราชกฤษฎีกาไว้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 มีภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมเหมาะสมที่จะเป็นที่ตั้งสถาบันทหาร ๆ ผนฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นจึงได้น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมรับพระราชทานพระราชดำรินี้มาดำเนินการต่อไป

เมื่อชุดทำงานได้รับคำสั่งฯ จากผู้บัญชาการทหารบกแล้ว ก็เริ่มเดินทางไปพักแรมที่ จังหวัดนครนายก เพื่อศึกษา สืบหาข้อมูลต่าง ๆ ด้านเทคนิค ใช้เวลาประมาณ 27 วัน จึง สืบหาแล้วเสร็จ หลังจากนั้นได้วางแผนแม่บท (master plan) และดำเนินการให้ราษฎรย้าย ออกนอกพื้นที่ก่อสร้างจนเป็นที่เรียบร้อย ในระยะนี้เองกองทัพบกได้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ อำนวยการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ขึ้นใหม่ อีกครั้งหนึ่ง โดยให้ผู้ช่วย ผู้บัญชาการทหารบก (2)²⁶ เป็นประธาน โดยตำแหน่งส่วนกองอำนวยการวางแผนผังออกแบบ และ จัดทำโครงการ ยังคงให้ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นประธาน และ พันเอกอุดม rophe เป็นหัวหน้าวิศวกรรมการเหมือนเดิม

²⁶ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก (2) ที่เคยปฏิบัติหน้าที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการก่อสร้างมีดังนี้ คือ พลเอกอำนาจ ดาริกานุจน์ พลเอกปิ่น ธรรมศรี พลเอกไพจิตร สมสุวรรณ พลเอกปฐม เสริมสิน พลเอกกองอาจ สุภมาศ.

เมื่อมีการดำเนินงานด้านวางผังแม่บท (master plan) งานปรับปรุงพื้นที่และงานให้ราษฎรส่วนใหญ่ออกจากพื้นที่ได้เรียบร้อย ฯลฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก จึงได้กราบบังคมทูลเชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงวางศิลาฤกษ์โรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2524 โดยมีศาสตราจารย์ พลโทหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งยังทรงพระยศ พันตรีหญิง และทรงดำรงตำแหน่งอาจารย์ในกองวิชากฎหมาย และสังคมศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ตามเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนั้นด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรอีกครั้งให้เป็นไปตามความต้องการที่เหล่าร้องขอมา และเพื่อปรับปรุงหลักสูตรวิศวกรรม²⁷ ให้เข้ากับหลักสูตรวิชาชีพ วิศวกรรม ทั้งได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนหน่วยกิตอีกเล็กน้อย แต่รายละเอียดส่วนใหญ่ของหลักสูตรนี้มิได้แตกต่างไปจากหลักสูตรปี พ.ศ. 2522

ในปี พ.ศ. 2527 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าให้เหลือเพียง 4 ชั้นปีการศึกษา คือ ชั้นปีที่ 2, 3, 4 และ 5 โดยชั้นปีที่ 1 นักเรียนนายร้อยทุกเหล่าจะได้รับการศึกษาร่วมกันที่โรงเรียนเตรียมทหาร ดังนั้นจึงได้มีการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่อีกครั้ง เนื้อหาส่วนใหญ่ของหลักสูตรคงเหมือนเดิม เพียงแต่กำหนดให้ลดชั้นเรียนเหลือ 4 ชั้นปีการศึกษา และให้ยกเลิกการบังคับ การเลือกเหล่า คือนักเรียนนายร้อยจะเลือกเหล่าอะไรก็ได้ขึ้นอยู่กับลำดับที่สอบจากชั้นปีที่ 1-3 และคะแนนที่เรียนร่วมกันในปีที่ 4 และ 5 สำหรับนักเรียนนายร้อยที่สำเร็จทางด้านสาขาวิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมโยธา มีสิทธิไปขอใบวิชาชีพวิศวกรรม (กว.) จากกระทรวงมหาดไทยได้

การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา เป็นเรื่องของความจำเป็น เพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์อันเป็นปัจจุบันที่สุด ดังนั้นในปี พ.ศ. 2530 จึงมีการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนขึ้นมาใหม่อีกครั้ง เนื่องจากนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 จะต้องกลับมาเรียนที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเหมือนเดิม โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเห็นสมควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาในหลักสูตรให้ทันสมัยยิ่งขึ้นด้วย พร้อมกันนั้นก็ได้เพิ่มสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมโยธา และวิศวกรรมอุตสาหกรรมทหารไว้ด้วย นักเรียนนายร้อยทุกสาขาวิชาจะจบการศึกษาด้วยจำนวนหน่วยกิตที่เท่ากัน คือ 211 หน่วยกิต จากการปรับ

²⁷ประกอบด้วยวิศวกรรมโยธา วิศวกรรมเครื่องกลและวิศวกรรมไฟฟ้า.

ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านหลักสูตร และรูปแบบของการปกครอง ในเรื่องสายการบังคับบัญชา (chain of command) และช่วงการบังคับบัญชา (span of control) ของโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้าตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2430 - พ.ศ. 2536) จะเห็นว่ามีการพัฒนาและปรับปรุง มาถึง 15 ครั้ง ในระยะเวลา 106 ปี แห่งการก่อตั้ง 79 ซึ่งเฉลี่ยแล้วจะมีการปรับปรุงหลักสูตรทุก ๆ 7 ปี จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้ย่อมที่จะเอื้อต่อสภาพการเรียนรู้และความสำนึกทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยในระดับที่ค่อนข้างสูง และในระยะหลังของการพัฒนาหลักสูตรโดยรวม ก็ได้มีการสอดแทรกสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าไปเป็นอันมากเพื่อให้นักเรียนนายร้อยได้ศึกษาค้นคว้า และมีความรอบรู้ เช่น รัฐศาสตร์ กฎหมาย ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์สากล ช่างสำรวจ ฟิสิกส์ เคมีคอมพิวเตอร์ และแยกเรียนในสาขา วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมเครื่องกล เป็นต้น โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ถ้าพิจารณาโดยละเอียด เมื่อเทียบหน่วยกิตแล้ว การศึกษาในสาขารัฐศาสตร์ ก็ยังเป็นรองในสาขาวิทยาศาสตร์ และอื่น ๆ อยู่อีกมาก จริงอยู่ว่าแห่งของการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อปฏิบัติงาน เมื่อจบการศึกษา นักเรียนนายร้อย ซึ่งต้องไปทำงานในเหล่าต่าง ๆ ในกองทัพก็จำเป็นต้องมีพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์, วิศวกรรมศาสตร์ค่อนข้างสูง แต่กระนั้นก็ตาม ความจำเป็นในการศึกษาให้เข้าใจ และลึกซึ้งในสาขารัฐศาสตร์นั้นก็ยังคงความจำเป็นอยู่ เพราะอนาคตของนักเรียนนายร้อยคงต้องผูกพันอยู่กับการปกครองบังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนายทหาร นายสิบ และพลทหาร เป็นจำนวนมาก รวมทั้งการเข้าไปเกี่ยวพันด้าน การเมืองการปกครองของประเทศ ซึ่งถ้านักเรียนนายร้อย มีพื้นฐานที่เป็นผู้มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดีแล้วย่อมจะยังผลให้ ระบบการปกครองของประเทศ มีความมั่นคงและแข็งแรงปราศจากการแทรกแซงจากกลุ่มใด ๆ ทหารจะดำรงความเป็นทหารอาชีพและค้ำจุนระบอบประชาธิปไตย ให้ดำเนินต่อไปอย่างมั่นคง.